

**БАЯНХОНГОР АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР
ХУРААНГУЙ ТАЙЛАН**

АУДИТЫН СЭДЭВ: “ТӨРИЙН ХЭМНЭЛТИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ҮР ДҮН”

Аудит хийсэн үндэслэл, бүрэн эрх: Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.1, 29 дүгээр зүйлийн 29.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд УИХ-ын Төсвийн байнгын хорооны 2024 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдрийн “Аудитын сэдэв батлах тухай” 05 дугаар тогтоол, МЕУА-ын 2024 оны 12 дугаар сарын 25-ны өдрийн “Аудитын жилийн төлөвлөгөө батлах тухай” А/108 дугаар тушаал, Баянхонгор аймаг дахь Төрийн аудитын газрын дарга, тэргүүлэх аудиторын 2025 оны 01 дүгээр сарын 03-ны өдрийн А/02 дугаар тушаалын дагуу аудитыг гүйцэтгэв.

**ТӨРИЙН ХЭМНЭЛТИЙН ХУУЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛСНЭЭР ТӨСВИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН
САХИЛГА БАТ САЙЖИРЧ, ЗАРДАЛ ХЭМНЭХ, ТӨСВИЙН ҮР АШГИЙГ
НЭМЭГДҮҮЛЭХЭД ТОДОРХОЙ АХИЦ ГАРСАН БАЙНА.**

Аудитын Тайланг хүргүүлсэн: Үндэсний аудитын газрын Эрсдэлийн удирдлагын газар, Баянхонгор аймгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын дарга Э.Энхбат, аймгийн Засаг дарга Д.Мөнхсайхан, Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийг мэдээ мэдээллээр хангах Баянхонгор аймгийн орон тооны байнгын ажлын хэсэг, Орон нутгийн өмчийн газар.

**Баянхонгор аймаг
2025 оны 05 дугаар сар**

Аудитын зорилт

Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилт, үр дүнд нийцлийн аудит хийж, дүгнэлт өгч зөвлөмж боловсруулан дүнг аймгийн ИТХ болон холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд хүргүүлэхэд аудитын зорилго чиглэгдэв. Уг зорилгыг хангахын тулд дараах чиглэлээр аудитыг гүйцэтгэв: Үүнд

-Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийг бүрэн хэрэгжүүлж ажилласан уу.
-Хөрөнгө оруулалттай холбоотой хуульд заасан журмыг хэрэгжүүлж ажилласан уу.

-Засгийн газар болон төрийн байгууллагаас авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ үр дүнтэй байсан уу.

**Аудитын хамарсан
хүрээ**

Аудитыг Баянхонгор аймгийн Засаг даргын 2023, 2024 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан болон нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн аудитын тайлан, “Орон нутгийн хөгжлийн сангийн 2023 оны бүрдүүлэлт, зарцуулалт, үр нөлөө, үр дүн” гүйцэтгэлийн аудит, “Улс орон нутгийн төсвийн 2024 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт”-д хийсэн нийцлийн аудиттай уялдуулан, төсөвт байгууллага, орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн 2023, 2024 оны санхүүгийн үйл ажиллагааг түүвэрт хамруулж холбогдох баримт материалын хүрээнд хийж гүйцэтгэв. Хууль хяналтын байгууллага болон шүүхээр хянан хэлэлцэгдэж буй асуудлыг аудитад хамруулаагүй болно.

БҮЛЭГ А. ТӨРИЙН ХЭМНЭЛТИЙН ХУУЛИЙН ХОЛБОГДОХ ЗААЛТЫГ ЗАРИМ БАЙГУУЛЛАГА БҮРЭН ХЭРЭГЖҮҮЛЖ АЖИЛЛААГҮЙ БАЙНА.

А.1.Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан тээврийн хэрэгсэлтэй холбоотой хязгаарлалтыг бүрэн хэрэгжүүлээгүйгээс өмнөх оны зөрчил давтагдан гарсаар байна.

Аудитаар Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 6-12 дугаар зүйлийг зөрчсөн зөрчил жил бүр давтагдан гарч байгаа ба Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан тээврийн хэрэгслийн хязгаарлалттай холбоотой 103 тээврийн хэрэгслийн улсын дугаарыг тод дэвсгэр өнгөтэй дугаараар солиогүй, улсын бүртгэлийн гэрчилгээгүй, дугаар аваагүй, эзэмшигчийн нэр солиогүй 27 тээврийн хэрэгсэл, 9 тээврийн хэрэгслийг татан төвлөрүүлээгүй зөрчилд холбогдох албан тушаалтанд зөрчлийг арилгах албан шаардлагыг хүргүүлсэн.

Мөн аймгийн ЗДТГ-ын даргын 2025 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрийн “Байгууллагын 2025 оны бүтэц орон тоо, цалинг шинэчлэн тогтоох тухай” А/01 дүгээр тушаалаар Засаг даргын орон тооны зөвлөх баталсан байна. Энэ нь Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 ,5.4 дэх заалтыг зөрчсөн тул зөвлөхийн чиг үүрэгтэй албан тушаалын орон тоо бий болгосон үйлдлийг таслан зогсоож, хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллах зөвлөмжийг аймгийн Засаг даргад хүргүүлэв.

А.2. Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 15 дугаар зүйлд тусгагдсан хэмнэлтийн бусад арга хэмээг зарим төрийн болон орон нутгийн өмчийн байгууллага бүрэн хэрэгжүүлээгүй, хуулийн хэрэгжилт хангалтгүй байна.

Санхүүгийн тайлангийн аудитаар Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 15 дугаар зүйлтэй холбоотойгоор 2023 онд 42,532.0 мянган төгрөгийн 11 зөрчил илэрч 6,823.0 мянган төгрөгийн 7 төлбөрийн акт, 34,074.0 мянган төгрөгийн 3 албан шаардлага, 1,635.0 мянган төгрөгийн 1 зөвлөмж, 2024 онд 108,307.7 мянган төгрөгийн 14 зөрчил илэрч 511.0 мянган төгрөгийн 1 төлбөрийн акт, 104,603.7 мянган 12 албан шаардлага хүргүүлж, хууль хяналтын байгууллагад 3,193.0 төгрөгийн 1 зөрчлийг шилжүүлсэн байна.

График №1. Санхүүгийн тайлангийн аудитаар илэрсэн алдаа зөрчил

(Тоо)

Эх сурвалж: Баянхонгор аймаг дахь Төрийн аудитын газрын 2024, 2025 оны санхүүгийн тайлангийн аудитын зөрчлийн статистик мэдээ

Мөн Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.4 дэх заалтын дагуу Чандмань Баянхонгор ХХК-ийн ТУЗ нь гүйцэтгэх захиралтай гэрээ байгуулсан ба бусад орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн төлөөлөн удирдах зөвлөл нь тухайн байгууллагын бизнес төлөвлөгөөг баталж дүгнэж байгаа боловч гүйцэтгэх захиралтай гэрээ байгуулж дүгнээгүй байна.

Цаашид гэрээг байгуулж санхүүгийн болон үйл ажиллагааны шалгуур үзүүлэлт бүрэн хангагдсан тохиолдолд гэрээг сунгаж ажиллаж байх зөвлөмжийг ОНӨААТҮГ-ын төлөөлөн удирдах зөвлөлүүдэд хүргүүлэв.

БҮЛЭГ Б. ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТАЙ ХОЛБООТОЙ ХУУЛЬД ЗААСАН ЖУРМЫГ БҮРЭН ХЭРЭГЖҮҮЛЖ АЖИЛЛААГҮЙ БАЙНА.

Б.1. Худалдан авах ажиллагааны 2023-2024 оны төлөвлөгөөнд тусгагдсан 349 төсөл арга хэмжээнээс 125 төсөл арга хэмжээний худалдан авах ажиллагаа нь тухайн оны 05 дугаар 31-ний өдрөөс хойш зохион байгуулагдсан байна.

Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1.1 дэх заалтын хүрээнд 2023 онд 49 төсөл арга, хэмжээ, 2024 онд 76 төсөл арга хэмжээний худалдан авах ажиллагааг 05 дугаар сарын 31-ний өдрөөс хойш зохион байгуулсан дараах шалтгаантай байна.

Төрийн болон орон нутгийн өмчит аж ахуй нэгж хуулийн этгээдийн 2024 санхүүгийн тайлангийн аудитаар төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр шууд болон харьцуулалтын аргаар худалдан авч болох бараа, ажил, үйлчилгээний төсөвт дээд хязгаарыг зөрчиж 571,448.6 мянган төгрөгийн 7 төсөл арга хэмжээг шууд гэрээ байгуулсанд зөрчлийг таслан зогсоох албан шаардлагыг хүргүүлсэн ба хэрэгжилт тооцох хугацаа болоогүй байна.

Б.2. Цахим худалдан авах ажиллагааг хуульд заасан журмын дагуу зохион байгуулж ажиллаагүй байна.

Боловсрол болон Эрүүл мэндийн салбарийн байгууллагууд нь ерөнхий гэрээний дагуу цахим дэлгүүрээс худалдан авалтыг хийж байна. Харин аймгийн Засаг даргын харьяаны байгууллагууд нь цахим дэргүүрээс худалдан авалт хийгээгүй байна.

Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим дэлгүүрээс худалдан авалт хийхгүй байгаа нь үнэ өндөр, сонголт хязгаарлагдмал, нөөц дутагдалтай зэрэг шалтгаантай байна.

БҮЛЭГ В. АУДИТААР ТӨРИЙН ХЭМНЭЛТИЙН ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТЭД ХЯНАЛТ ТАВЬЖ АЖИЛЛАСНААР ЗӨРЧЛИЙН ТОО ӨМНӨХ ЖИЛЭЭС БУУРСАН БАЙНА.

В.1. Санхүүгийн тайлангийн аудитыг нийцлийн аудиттай хослуулан хяналтыг хэрэгжүүлж ажиллаж байна.

Төрийн аудитын газраас МҮЕА-ын 2022 оны А/89 дүгээр тушаалаар батлагдсан “Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавих бодлого чиглэлийг хэрэгжүүлэх заавар”-ыг мөрдөж, төрийн болон орон нутгийн хуулийн этгээдийн санхүүгийн тайланд аудитыг нийцлийн аудиттай хослуулан гүйцэтгэж байна.

Аймгийн Санхүүгийн хяналт, дотоод аудитын алба нь хийж гүйцэтгэж буй хяналт шалгалтад хамруулан Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавин ажиллаж байна.

В.2. Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийг хэрэгжүүлснээр төсвийн байгууллагуудын санхүүгийн сахилга бат сайжирч, зардал хэмнэх, төсвийн үр ашгийг нэмэгдүүлэхэд тодорхой хэмжээгээр ахиц гарсан байна.

Аймгийн Засаг даргын 2023-2024 оны төсвийн гүйцэтгэлийн тайлангийн зарим зардалд дүн шинжилгээ хийхэд тээвэр шатахуун, нэг удаагийн тэтгэмж, ном хэвлэл, нормын хувцас зөөлөн эдлэл өмнөх оноос буурсан үзүүлэлтэй байна.

Хүснэгт №8. Аймгийн Засаг даргын 2023-2024 оны зарим зардлын судалгаа

(мян.төг)

д/д	Зардлын төрөл	Төсвийн гүйцэтгэл		Өсөлт бууралт
		2023 он	2024 он	
1	Бичиг хэрэг	240,507.6	245,962.7	5,455.13
2	Тээвэр шатахуун	915,791.1	897,954.5	(17,836.60)
3	Албан томилолт	338,420.1	434,636.4	96,216.27
4	Нэг удаагийн тэтгэмж урамшуулал	221,968.5	189,568.9	(32,399.62)
5	Шуудан холбоо	90,481.9	102,728.2	12,246.33
6	Ном хэвлэл	19,491.9	10,682.9	(8,809.00)
7	Нормын хувцас, зөөлөн эдлэл	31,135.0	29,936.7	(1,198.30)
	Нийт дүн	1,857,796.1	1,911,470.3	53,674.2

Эх сурвалж: Аймгийн Засаг даргын 2023-2024 оны төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан

В.3. Шилэн дансны тухай хуулийг зарим байгууллагууд бүрэн хэрэгжүүлж ажиллахгүй байна.

Төрийн болон орон нутгийн өмчит аж ахуй нэгж хуулийн этгээдүүд нь хөрөнгө оруулалт, худалдан авах ажиллагаа, холбогдох бусад гэрээ, холбогдох шийдвэрийг шилэн дансны цахим сайтад байршуулахгүй байгаа зөрчил давтан гарч байна.

Шилэн дансны цахим сайтад хөрөнгө оруулалт, худалдан авах ажиллагаа болон холбогдох холбогдох бусад гэрээ, шийдвэрийг байршуулж байх, шилэн дансны үйл ажиллагаанд тавих хяналтыг сайжруулах албан шаардлагыг аймгийн ЗДТГ-ын Санхүүгийн хяналт, дотоод аудитын газарт хүргүүлэв.

АУДИТЫН ДҮГНЭЛТ

Аудитын дүнд үндэслэн дараах дүгнэлтийг гаргаж байна. Үүнд:

1. Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 5-12 дугаар зүйлийг бүрэн хэрэгжүүлээгүйгээс санхүүгийн тайлангийн аудитаар 2023 онд 238,297.2 мянган төгрөгийн 15 зөрчил, 2024 онд 97,365.5 мянган төгрөгийн 13 зөрчил илэрсэн байна.
2. Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийг зарим төрийн болон орон нутгийн өмчийн байгууллагын удирдах албан тушаалтнуудын дотоод хяналтын тогтолцоо сул байгаагаас хуулийн хэрэгжилт хангалтгүй, өмнөх аудитаар өгсөн аудитын шийдвэрийн хэрэгжилт хангалтгүй байна.
3. Худалдан авах ажиллагааг зохион байгуулахад хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1 дэх заалтыг хэрэгжүүлэхэд оролцогч оролцдоггүй, тендерийн ерөнхий шаардлага хангаагүйгээс худалдан авах ажиллагаа амжилтгүй болох, оролцогчдоос ирүүлсэн гомдлыг шийдвэрлэхтэй холбоотой худалдан авах ажиллагаа удаашрах эрсдэл үүсэж байна.
4. Цахим дэлгүүрээс бараа, бүтээгдэхүүн худалдан авах орчин нөхцөл хангалттай бүрдээгүйгээс сонголт муу, үнэ өндөр, хэрэглэгчдийн шаардлагад нийцэхгүй зэрэг нь худалдан авагч байгууллагуудад хуулийн заалтыг хэрэгжүүлэхэд хүндрэл үүсэж байна.
5. Холбогдох байгууллагууд хяналт тавих чиг үүргээ хэрэгжүүлснээр тус хуультай холбоотой зөрчил буурсан байна.
6. Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийг хэрэгжүүлснээр төсвийн байгууллагуудын санхүүгийн сахилга бат сайжирч, зардал хэмнэх, төсвийн үр ашгийг нэмэгдүүлэхэд тодорхой ахиц гарсан байна.
7. Шилэн дансны цахим сайтад зарим байгууллагууд хөрөнгө оруулалт, худалдан авах ажиллагаа, холбогдох бусад гэрээ, холбогдох шийдвэрийг бүрэн байршуулахгүй байна.

АУДИТЫН ЗӨВЛӨМЖ

Аудитын дүн, дүгнэлтэд үндэслэн доорх албан тушаалтнуудад дараах зөвлөмжийг хүргүүлж байна. Үүнд:

НЭГ. БАЯНХОНГОР АЙМГИЙН ИТХ-Д ТОЛИЛУУЛАХ НЬ

Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1 дэх заалтад заасны дагуу төрийн болон орон нутгийн орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх захирал, бусад албан хаагчдад олгох цалин хөлсний нийтлэг жишгийг тогтоон мөрдүүлэхэд анхаарлаа хандуулна уу.

ХОЁР. БАЯНХОНГОР АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГА Д.МӨНХСАЙХАН ТАНАА

1. Аймгийн ЗДТГ-ын даргын 2025 оны А/01 дүгээр тушаалаар Засаг даргын орон тооны зөвлөхийн баталсан нь Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3, 5.4 дэх заалттай нийцээгүй байгаа тул хуулийн хэрэгжилтийг хангаж ажиллах.

2. Төрийн болон орон нутгийн өмчит аж ахуй нэгж хуулийн этгээдийн тухайн жилд худалдан авах 10 сая төгрөгөөс дээш өртөг бүхий бараа, үйлчилгээний жагсаалтыг цахим дэлгүүрт байршуулах саналыг авч Төрийн худалдан авах ажиллагааны газарт хүргүүлэн Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.4 дэх заалтыг хэрэгжүүлж ажиллах.

ГУРАВ. ОНӨААТҮГ-ИЙН ТӨЛӨӨЛӨН УДИРДАХ ЗӨВЛӨЛД

1. Төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн төлөөлөн удирдах зөвлөл нь гүйцэтгэх захиралтай гэрээ байгуулж, гэрээнд заасан санхүүгийн болон үйл ажиллагааны шалгуур үзүүлэлт бүрэн хангагдсан тохиолдолд гүйцэтгэх захирлын гэрээг үндсэн гэрээний хугацаагаар сунгаж ажиллах

Дээрх зөвлөмжийг хэрэгжүүлж ажиллах төлөвлөгөөг Төрийн аудитын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.5-т “Шалгагдагч этгээд болон холбогдох бусад албан тушаалтан нь энэ хуулийн 20.2-т заасан зөвлөмжийн мөрөөр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг аудитын тайланг хүлээн авснаас хойш 30 хоногийн дотор төрийн аудитын байгууллагад ирүүлнэ” гэж заасны дагуу, зөвлөмжийн хэрэгжилтийг нотлох баримтын хамт 2025 оны 10 дугаар сарын 15-ны өдрийн дотор Баянхонгор аймаг дахь Төрийн аудитын газарт ирүүлнэ үү.